

IV. ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ ДОКУМЕНТИ

МІЖНАРОДНА ФЕДЕРАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНИХ АСОЦІАЦІЙ ТА УСТАНОВ (ІФЛА)

КОДЕКС ЕТИКИ ІФЛА ДЛЯ БІБЛІОТЕКАРІВ ТА ІНШИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Вступ

Цей Кодекс пропонується як набір етичних положень і рекомендується для використання кожним бібліотекарем та інформаційним працівником як керівництво до дії, а бібліотечним та інформаційним асоціаціям – для створення або перегляду своїх власних кодексів.

Функцією кодексів етики є:

- Заохочення до осмислення принципів, на основі яких бібліотекарі та інші інформаційні працівники можуть розробляти лінію поведінки та вирішувати дилеми.
- Покращення професійної самосвідомості.
- Забезпечення прозорості для користувачів і суспільства в цілому.

Цей Кодекс не призначений для того, щоби замінити існуючі кодекси або виключити обов'язок професійних асоціацій розробляти власні кодекси на основі досліджень, консультацій та спільного їх формулювання. Не очікується повне слідування Кодексу.

Цей кодекс пропонується, виходячи з переконання, що:

- Бібліотечна справа, по своїй суті, - етична діяльність, яка втілює ціннісні підходи до професійної роботи з інформацією.
  - Протягом останніх століть у процесі ускладнення суспільства суттєво зростає потреба в розповсюдженні ідей та інформації, і це визначає сутність бібліотек і бібліотечної діяльності.
  - У сучасному суспільстві завдання інформаційних інституцій і професіоналів, включно з бібліотеками і бібліотекарями, - забезпечувати оптимізацію реєстрації, представлення та надання доступу до інформації.
  - Інформаційні послуги в інтересах соціального, культурного та економічного процвітання - основа бібліотечної справи, тож бібліотеки несуть соціальну відповідальність.
- Більше того, впевненість у тому, що людині необхідно

ділитися інформацією та ідеями, означає визнання права на інформацію. Ідея прав людини, детально визначена в Загальній декларації з прав людини Об'єднаних Націй (1948), вимагає від нас усіх визнати та підтвердити людську природу інших та поважати їхні права. А саме, стаття 19 проголошує права на свободу думки, висловлення та доступу до інформації для всіх людських істот.

Стаття 19 однозначно проголошує право «...шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів», що чітко визначає сутність бібліотек і сучасної прогресивної практики бібліотечної справи. ІФЛА у заявах, маніфестах, рекомендаціях, інших робочих документах, яких забагато, щоби наводити тут їхній перелік, розширила розуміння роботи з інформацією. В основі цих документів – ідея прав на інформацію та їхнє велике значення для професії та суспільства в цілому. Наголос на інформаційних правах, у свою чергу, накладає на бібліотекарів та інших інформаційних спеціалістів обов'язок розробити систему моніторингу відповідних законів з огляду на основні принципи, бути готовими надавати консультації та, якщо доречно, здійснювати адвокацію щодо вдосконалення суті та дотримання законів.

Пункти (статті) цього Кодексу етики побудовано відповідно до основних принципів, визначених у цьому вступі, і містять низку рекомендацій щодо поведінки професіоналів. ІФЛА визнає, що, хоча визначені тут основні принципи мають лежати в основі будь-якого кодексу такого роду, окремі кодекси будуть неодмінно відрізнятися відповідно до особливостей певного суспільства, громади або практик віртуальної громади. Створення кодексу – основна функція професійної асоціації, адже етичне осмислення необхідне всім професіоналам. Саме тому ІФЛА рекомендує Кодекс етики всім своїм членам–асоціаціям та окремим бібліотекарям й інформаційним працівникам.

За необхідності, ІФЛА переглядатиме цей Кодекс.

1. Доступ до інформації

Основна місія бібліотекарів та інших інформаційних працівників – забезпечувати всім доступ до інформації задля власного розвитку, освіти, культурного збагачення, дозвілля, економічної діяльності, поінформованої участі та розширення демократії. Бібліотекарі та інші інформаційні працівники заперечують відмову чи обмеження у доступі до інформації та ідей, особливо через цензуру чи то держав, чи урядів, чи релігійних організацій, або інститутів

громадянського суспільства.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники, пропонуючи послуги громадськості, повинні робити все, щоби надавати доступ до своїх колекцій (фондів) і послуг безкоштовно для користувачів. Якщо плата за читачий квиток та адміністративні стягнення невідворотні, вони мають бути якнайнижчі, а також мають бути запроваджені практичні рішення, щоби соціально незахищені люди не були виключені.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники популяризують колекції (фонди) і послуги, щоби користувачі та потенційні користувачі знали про їхнє існування та наявність.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники використовують найефективніші засоби, щоби зробити матеріали доступними для всіх. Для цього вони забезпечують відповідність веб-сайтів бібліотек та інших інформаційних установ міжнародним стандартам доступності та відсутність бар'єрів у доступі до них.

2. Відповідальність щодо особистості та суспільства

Для залученості (включеності) та викорінення дискримінації бібліотекарі та інші інформаційні працівники забезпечують дотримання і реалізацію права на доступ до інформації, надання рівноправних послуг усім, незалежно від віку, громадянства, політичних поглядів, фізичних чи розумових можливостей, статевої приналежності, освіти, доходів, імміграційного статусу або статусу біженця, сімейного стану, походження, раси, мови, релігії чи сексуальної орієнтації.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники поважають мови національних меншин країни та їхнє право на доступ до інформації їхньою мовою.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники організують та представляють контент у такий спосіб, щоби користувач самостійно міг знайти потрібну інформацію. Бібліотекарі та інші інформаційні працівники допомагають людям в інформаційному пошуку.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники пропонують послуги, що сприяють у розвитку навичок читання. Вони популяризують інформаційну грамотність, що включає можливість виявляти, шукати, оцінювати, організовувати та створювати, використовувати та передавати інформацію. Вони заохочують до етичного використання інформації, в такий спосіб викорінюючи плагіат та інші способи некоректного використання інформації.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники сприяють

безпеці малолітніх, водночас забезпечують, щоби це не впливало на інформаційні права дорослих.

3. Приватність, таємниця та прозорість

Бібліотекарі й інші інформаційні працівники поважають приватність особистості, дбають про захист персональних даних, які мають надавати окремі особи та інституції.

Взаємини між бібліотекою та користувачем – конфіденційні, тож бібліотекарі та інші інформаційні працівники будуть вживати відповідних заходів, щоби дані про користувача не використовувалися для інших потреб.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники підтримують і беруть участь у забезпеченні прозорості, щоби робота уряду, адміністрації та бізнесу була відкритою для ретельного вивчення громадськістю. Вони також визнають, що в інтересах громадськості здійснюється оприлюднення неправильної поведінки, корупції та кримінальних злочинів шляхом порушення конфіденційності тими, кого називають «особами, які викривають порушення».

4. Відкритий доступ та інтелектуальна власність

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники зацікавлені у використанні всіх можливостей для надання користувачам бібліотек якнайширшого доступу до інформації та ідей у будь-якому медіа та форматі. Це включає підтримку принципів відкритого доступу, відкритого коду та відкритих ліцензій.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники ставлять за мету надавати справедливий, швидкий, економний та ефективний доступ до інформації користувачам.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники мають професійний обов'язок захищати виключення та часові обмеження у законах копірайту, що стосуються бібліотек.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники є партнерами авторів, видавців та інших творців праць, що захищаються копірайтом. Бібліотекарі та інші інформаційні працівники визнають інтелектуальну власність авторів та інших творців і прагнуть забезпечити дотримання їхніх прав.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники від імені користувачів домовляються про найбільш сприятливі умови доступу до праць й прагнуть забезпечити, щоби доступ без потреби не забороняли і не перешкоджали адміністративним шляхом або законом про інтелектуальну власність, щоби ліцензії не мали вищої сили за виключення, що стосуються бібліотек, у національному законодавстві.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники заохочують уряди запровадити такі умови інтелектуальної власності, що забезпечують баланс між інтересами власників прав, індивідуумами й інституціями, такими, як бібліотеки, що їх обслуговують.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники добиваються обмеження терміну дії копірайту та того, щоби публічна інформація була загальнодоступною та безкоштовною.

5. Нейтральність, особиста чесність і професійні навички

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники суворо дотримуються нейтральності й неупередженої позиції щодо збирання, доступу та послуг. Нейтральність дає можливість зібрати найбільш збалансовану колекцію та надавати найбільш збалансований доступ до інформації.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники формують та оголошують правила щодо відбору, організації, збереження, надання та розповсюдження інформації.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники розрізняють власні переконання та професійні обов'язки. Вони не діють на користь власних інтересів і переконань, порушуючи нейтральність.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники мають право на вільне висловлення на робочому місці, виходячи з того, що це не порушує принцип нейтральності щодо користувачів.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники протидіють корупції, яка прямо впливає на бібліотечну справу, зокрема, у постачанні і забезпеченні бібліотечними матеріалами та ресурсами, призначенні на бібліотечні посади та адмініструванні бібліотечних контрактів і фінансів.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники добиваються досконалості в професії, підтримуючи та поглиблюючи знання та навички. Їхня мета – найвищі стандарти якості послуг і поширення позитивної репутації професії.

6. Взаємини з колегами та працедавцями

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники є чесними між собою та поважають один одного.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники запобігають будь-яким проявам дискримінації на робочому місці через вік, громадянство, політичні переконання, фізичні чи розумові можливості, стать, сімейний стан, походження, расу, релігію чи сексуальну орієнтацію.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники виступають за

рівну оплату праці та винагороди для чоловіків і жінок за однакову роботу.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники діляться професійним досвідом з колегами та допомагають і консультують нових спеціалістів, допомагають їм долучитися до професійної спільноти та розвинути навички. Вони беруть участь у діяльності своїх професійних асоціацій і в дослідженнях та публікаціях з професійних питань.

Бібліотекарі та інші інформаційні працівники прагнуть заробити репутацію та статус, заснований на професіоналізмі та етичній поведінці. Вони не змагаються з колегами, застосовуючи нечесні методи.

Список публікацій для подальшого вивчення питання

The Ethics of Librarianship : An International Survey / ed. by Robert W. Vaagan ; an introd. by Alex Byrne. – Munchen : Saur, 2002. – VI, 344 p.

Gebolys Z. Library Codes of Ethics Worldwide : anthology / Gebolys Z., Tomaszczyk J. - Berlin : Simon, 2012. - 267 p.

Professional Codes of Ethics for Librarians / IFLA Committee on Freedom of Access to Information and Free Expression (FAIFE). – Спосіб доступу: <http://www.ifla.org/en/faife/professional-codes-of-ethics-for-librarians> (19.03.2012).

Sturges P. Doing the Right Thing : Professional ethics for information workers in Britain / Sturges P. // New Library World. - 2003. - Vol. 104, nr 1186. - P. 94-102. – Спосіб доступу: <http://www.fims.uwo.ca/people/faculty/frohmann/LIS774/Documents/Sturges%20on%20codes.pdf> (19.03.2012).

Розроблено робочою групою ІФЛА у складі: Loida Garcia-Febo, Anne Hustad, Hermann Rosch, Paul Sturges та Amelie Vallotton.

Затверджено Радою ІФЛА
у серпні 2012 р.

Переклад з англійської
В. Пашкової